

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-9.9>

ПОЕТИКА СПОНТАННОСТІ У ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ОНТОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

Глінка Наталія Вікторівна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

пр. Перемоги, 37, Київ, Україна

Наукову розвідку присвячено дослідженню поетики спонтанності у літературній творчості англійських та американських письменників різних літературних епох. Знання про спонтанність взяті з потрактування цього поняття представниками сучасної гуманістичної психології, для яких категорія спонтанності дорівнює свободі, без якої творчий процес не мислиться, і є основною ознакою творчої особистості. У широкому сенсі спонтанність розуміємо як «звільнення, природність, прийняття свого "Я", усвідомлення своїх прагнень, задоволення, самовизначення», що суголосно літературознавчому та лінгвопоетологічному баченню спонтанності як внутрішньої свободи творчості письменника.

Метою статті є представлення трансформації поетики спонтанності у творчості письменників різних літературних епох, а саме романтизму, модернізму, постмодернізму та постпостмодернізму. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) обґрунтувати поняття спонтанності з позиції гуманістичної психології та літературознавства; 2) схарактеризувати літературні епохи, митці яких залучають до своєї творчості поетику спонтанності; 3) простежити онтологічну трансформацію рецепції спонтанного в різні літературні епохи.

У статті зазначено, що вперше до поетики спонтанності звертається англійський поет-романтик Вільям Вордсворт у передмові до «Ліричних балад» у 1798 році. Він визначає поетичну спонтанність (чи спонтанність поезії) як інтуїтивну перспективу і стверджує, що сила, яка спонукає поета написати гарну поезію, – це не соціальна реальність, а суб'єктивна відповідність великому світу природи. Подібну позицію творчості обстоювали поети-романтики В. Блейк та П. Б. Шеллі. Доведено, що англійські митці-модерністи стали спадкоємцями митців-романтиків у відмові від конвенціонально закріпленого в пам'яті літератури типу нарації, замінюючи його внутрішнім монологом або ментальним самозвітом героя-оповідача. Імпульс до звеличення спонтанної імпровізації стає лейтмотивом й контркультури повоєнної Америки, він проявляється у різних видах мистецтва, зокрема й у літературі бітників, формуючи специфічний культурний феномен, що став альтернативою як масовій, так і усталеній традиційній культурі кінця 40х – початку 60х років. На сучасному етапі літератури спостерігається поновлений інтерес митців до залучення виражальних засобів поетики спонтанності.

Отже, для кожного етапу становлення поетики спонтанності у літературній творчості характерні свої смислові домінанти у розумінні спонтанного, що зумовлено, у першу чергу, загальними тенденціями розвитку суспільства загалом та літературною традицією зокрема.

Ключові слова: поетика спонтанності, потік свідомості, автоматичне письмо, романтизм, модернізм, постмодернізм.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Термін «спонтанність» в лінгвістичних дослідженнях запозичений з гуманістичної психології і позначає ментальну якість людини, від якої залежить адекватність і реалістичність прояву творчості особистості в нестандартних ситуаціях. Так у студіях міжособистісної та міжгрупової взаємодії спонтанність представлена як адекватне реагування (відповідь) суб'єкта на зміну ситуації. Свідченням цього є той факт, що англійські слова to respond (відповідати) – respond (відповідь) – responsibility (відповідальність) мають той самий корінь, що й спонтанність spontaneity.

Сьогодні проблема осмислення складного і багатогранного явища спонтанності набуває особливого змісту. Це пояснюється тим, що з одного боку, у сучасній культурі все міцніше закріплюється постпостмодерністська парадигма з її необхідністю переходу до «нової раціональності» і «нової чуттєвості», а з іншого, – засобами маскульту здійснюється пропаганда і все частіше стверджується практика «розкріпаченої чуттєвості», що виступає заклик до орієнтації на рівень інстинктів [7, 194]. У цьому зв'язку виникає небезпека вульгаризації самого поняття спонтанності чи придушення її проявів засобами введення жорстких нормативних рамок.

Сучасна культурно-соціальна ситуація в гуманітаристиці загалом і у лінгвопоетиці зокрема вимагає глибокого міждисциплінарного осмислення проблеми спонтанності як «найбільш сутнісного прояву людської поведінки в світі» [7] і у літературній творчості зокрема. Варто наголосити, що проблематика спонтанності перебуває у фокусі уваги низки гуманітарних дисциплін, а тому для прояснення суті цього явища як об'єкта літературознавчих студій звернемося до здобутків деяких з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасній психології існують різні інтерпретації поняття спонтанності (лат. *spontaneus* – мимовільний, поведінка людини, викликана не зовнішніми впливами, а внутрішніми причинами). Я. Морено розуміє її як «обумовлення суб'єкта; підготовку його до вільної дії». У концепції науковця локусом особистості є її спонтанність. «Спонтанне само по собі: похідне від "законів" природи і "матриця" творчого. Навряд чи можна назвати особистістю людину, спонтанність якої дорівнює нулю. Зі зникненням спонтанності особистість гине. З ростом спонтанності розвиваються особистісні якості» [6, 15].

Представники гуманістичної психології стверджують, що адекватне сприйняття реальності, творче «Я», емпатія, міжособистісні відносини є показниками розвиненої спонтанності, а принцип спонтанної активності – як реалізації пріоритету «майбутнього» над «минулим» (А. Адлер). На думку Е. Фромма, спонтанність є процесом створення чогось, де людина і є творцем. Спонтанна (або продуктивна) активність трактується науковцями як «внутрішній стан», що не обов'язково пов'язаний зі створенням твору мистецтва. «Продуктивна (спонтанна) особистість оживляє все, чого б вона не торкнулася. Вона реалізує свої власні здібності і вселяє життя в інших людей і навіть в навколишні предмети» [10, 143]. Свобода, за твердженням науковця, може проявитися тільки в умовах спонтанності.

З погляду філософії спонтанність обумовлює переживання теперішньої ситуації та усвідомлення емоцій, а також спонтанність рівнозначна здатності діяти невимушено, не автоматично, не під тиском шаблонів, нав'язаних зовні.

Спонтанність – доволі рідкісний феномен у сучасному суспільстві, який найчастіше можна спостерігати у маленьких дітей, а також митців, деяких вчених, філософів. У більшості ж людей спонтанність можна спостерігати лише в окремі моменти життя (осяяння, хвилина ніжності) [10]. Важливими компонентами

спонтанності науковець Е. Фромм визнає любов і працю, які позбавлені рис вимушеності й примусу. Напроти, це добровільний союз, в якому кожен зберігає свою окремішність та індивідуальність, тобто залишається собою. Праця як компонент спонтанності також має бути позбавлена рис вимушеної діяльності заради виживання або діяльності заради накопичення життєвих ресурсів [7, 10]. Натомість це має бути творча активність, що проявляється в емоційній, інтелектуальній і чуттєвій життєдіяльності людини, а також в її волевиявленні.

Спонтанність є результатом реалізації індивідом своєї особистості, «буття самим собою». Спонтанність не є легкодосяжним станом, її передумовою виступає набуття особистістю справжньої цілісності, зокрема єдності розуму і людської природи, які здебільшого перебувають у протистоянні. Це означає, що для реалізації особистістю свого «Я» важливі не лише інтелектуальні зусилля, але також усі емоційні ресурси індивіда. Придушення ж певних проявів своєї особистості (наприклад, негативних емоційних переживань), навпаки протидіє досягненню цілісності й унеможливує спонтанну активність. Втрата спонтанності, за Е. Фроммом, рівнозначна акту убивства правди в собі, відмові від себе. Спонтанність притаманна актуалізованій, творчій особистості, яка розуміє свої потреби, визнає власні бажання і вчинки, радіє справжньому супернику, пропонує допомогу, коли це необхідно, залишається щирою і конструктивною навіть в агресії.

Цілком погоджуємося із твердженням А. Маслоу про те, що спонтанність повинна стати новим ключовим поняттям гуманітаристики. У широкому сенсі спонтанність трактуємо як «звільнення, природність, прийняття свого "Я", усвідомлення своїх прагнень, задоволення, самовизначення», що суголосно літературознавчому та лінгвопоетологічному баченню спонтанності як внутрішньої свободи творчості письменника.

Вперше у лінгвопоетологічному висвітленні про спонтанність постмодерністського художнього дискурсу заявила Бабелюк О. А. у праці «Поетика спонтанності постмодерністського наративу» (2015). Згодом Я. Бистров досліджував явище ризику як просторово-часового зсуву в художній реальності постмодерністського тексту (2020), І. Бехта приділяв увагу наратологічним особливостям прийому «потоків свідомості» (2013), що є дотичним до досліджуваного явища.

У літературознавчому аспекті спонтанність досліджувалася, головним чином, як

стилістичний прийом, притаманний індивідуальному авторському стилю письменників (наприклад, В.Вулф), або окремим літературним епохам (наприклад, у постмодернізмі). Однак, системне вивчення поетики спонтанності, зреалізованої засобами літературної творчості (на прикладі англійських текстів романтизму, модернізму, постмодернізму та постпостмодернізму) ще не було об'єктом окремого наукового висвітлення, що і складає **актуальність** представленого дослідження.

Формулювання мети і завдань статті.

Метою нашої розвідки є вивчення становлення поетики спонтанності у творчості письменників різних літературних епох, а саме романтизму, модернізму, постмодернізму та постпостмодернізму. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) обґрунтувати поняття спонтанності з позиції гуманістичної психології та літературознавства; 2) схарактеризувати літературні епохи, митці яких залучають до своєї творчості поетику спонтанності; 3) простежити онтологічну трансформацію рецепції спонтанного в різні літературні епохи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз біографічних, психологічних, лінгвістичних особливостей творчості англійських письменників дозволяє нам стверджувати про уможливлення створення сприятливих умов для розвитку спонтанності як «внутрішньої свободи» митця. У міру того, як письменник включає в поле своєї свідомості підсвідомі (раніше неусвідомлювані) частини своєї особистості, перед ним розкриваються раніше приховані або нереалізовані потенції, а з цим зростає його психологічна свобода.

Так Д. Затонський у своїй роботі «Модернізм і постмодернізм: Думки про споконвічний коловорот витончених і невитончених мистецтв» (2000), характеризуючи літературу модернізму, називає спонтанність стимуляторами творчого процесу, зокрема у творчості В. Вулф: «Вулф неначе в розпачі зупиняється перед і насправді неосяжною спонтанністю творчого процесу. Автономність і спонтанність - чи не вони очевидні складові іманентності?» [3, 71]. В. Пігулевський у дослідженні модерністської літератури початку ХХ століття визначає предметом інтересу письменників тієї епохи «вітальне буття-свідомість, для якого характерним є спонтанність і свобода, що протистоять соціальній необхідності, забобонам, моральному ригоризму» [8]. Водночас науковці наголошують на спонтанній природі і деяких мовно-виражальних засобів у літературних творах. Н. Матвеева виводить природу метафори з

аналогії та асоціації, які відтворюють спонтанність мислення й у стилістичному оформленні тексту спираються на повтор, що посилює емоційний вплив на читача [5, 14], а Ю. Ковбасенко спонтанність визначає як основу символу.

Отже, під поетикою спонтанності у літературознавстві розуміємо принцип творення художнього твору, який проявляє внутрішню свободу митця і має свої вияви у різних літературних епохи.

З певною долею сміливості можемо визначити чотири умовні хвилі зростання такої психологічної свободи творчості в англійській літературі відповідних епох.

Так *першим етапом* становлення поетики спонтанності є **романтизм**, період трансформації просвітницької ідеології в літературі на романтичну. Наприкінці 18 століття у передмові до «Ліричних балад» (Lyrical Ballads, 1798) Вільям Вордсворт визначає **поетичну спонтанність** (чи спонтанність поезії) як інтуїтивну перспективу і стверджує, що сила, яка спонукає поета написати гарну поезію, – це не соціальна реальність, а суб'єктивна відповідність великому світу природи. Поет стверджує, що: «поетичні твори, які мають цінність, ніколи не створювалися на визначені теми. Справжнім поетом є людина, якій притаманна більша, ніж зазвичай, природна чутливість, а також довге і глибоке осмислення» [11, 61]. Слід наголосити, що хоча англійські поети-романтики поділяли загальні європейські принципи романтизму, саме В. Вордсворт став першим теоретиком романтичного руху в Англії, і у своїй концепції «поетичної спонтанності» поет формулює основні її принципи: «оскільки наші постійні притоки почуттів змінюються і направляються нашими думками, які сутнісно представляють всі наші минулі почуття; і, як, споглядаючи відношення попередніх чуттів до теперішніх, ми виявляємо, що дійсно важливо для людей, так, повторюючи і продовжуючи цю дію, наші почуття будуть зв'язуватись з важливими предметами, поки, нарешті, (якщо ми спочатку володіли великою чутливістю), будуть вироблені такі звички розуму, що, сліпо і механічно підкоряючись імпульсам цих звичок, ми будемо описувати об'єкти і почуття такої природи і такого внутрішнього зв'язку, що розуміння нашого рівня просвітління посилиться і очиститься» [16].

Поет наголошує: «хоча поезія породжується з емоцій, що з'являється у спокої, і може передуватися і супроводжуватися роздумами, **безпосередній акт творення повинен бути спонтанним**, тобто таким, що відбувається з імпульсу, вільним від всіх правил і міркувань,

маніпулювань засобами для досягнення очікуваних цілей – якщо твір має стати справжньою поезією. Молодші англійські поети-романтики висловились на підтримку цієї концепції. Джон Кітс назвав «аксіомою», що «якщо поезія не приходить так природно, як листя на дереві, то їй краще взагалі не приходити». В. Блейк наголошував на тому, що творив, керуючись натхненням і озарінням. Ч. Б. Шеллі також зауважував: «помилково стверджувати, що кращі уривки поезії створюються в результаті праці і вивчення», і замість цього припустив, що вони є продуктом неусвідомленої творчості: «По-справжньому велика картина зростає під владою сили світла, що бачив художник ще в лоні матері» [15, 66].

Таким чином, спростовуючи просвітницьку поетичну теорію, Вільям Вордсворт виявив джерело поезії не в зовнішньому світі, а в постаті поета, і уточнив, що суттєвим матеріалом поезії є не інші люди і події, а внутрішні почуття автора, або зовнішні об'єкти тільки після того, як вони були перетворені або опромінені почуттями автора.

Другим етапом становлення поетики спонтанності в англійській літературі визначаємо період *пізнього модернізму* (10-30 роки 20 століття), представлений переважно романною творчістю Вірджинії Вулф та Джеймса Джойса. Англійські митці-модерністи стали спадкоємцями англійських митців-романтиків у своєму уявленні і про вершинне місце мистецтва в суспільному житті, і про свою унікальну особистість, її масштаб і привабливість. Вони так само демонстративно відмовляються від конвенціонально закріпленого в пам'яті літератури зобов'язання розповідати цікаві історії, настільки ж демонстративно замінюючи їх внутрішнім монологом або ментальним самозвітом героя-оповідача, де немає ні чіткої сюжетної лінії, ні логіки, ні яких інших обмежень, якоїсь наративної дисципліни, стаючи фіксацією найрізноманітніших вражень та імпульсів, що в кінцевому рахунку стає *автоматичним записом дорефлексивних реакцій*.

Вірджинія Вулф, яка епіграфом до власного щоденника обрала слова «Потрібно писати із самих глибин почуття...», належить до письменників-«спірітуалістів», у творчості яких емоції, що домінують у думці при згадуванні певної події, накладаються на канву твору. Звернення авторки до *спонтанного письма як наративного прийому* і відмова від реалістичного методу (який ніщивно критикувала у своїх сучасників А. Беннета і Дж. Голсуорсі), призвела до прихованості атрибутів зовнішнього

світу – часу, хронології, подієвості – у потоці множинних, пов'язаних прихованою логікою, потоків спогадів та асоціацій. «Але і тоді, і тепер мене переслідує яесь напівмістичне, дуже насичене життя жінки, яке повинно бути розказане на одному диханні; часу не повинно бути; майбутнє якимось чином стане виникати з минулого. Моя теорія буття полягає в тому, що реальне дійство практично не існує – і час теж не існує» [2].

Спонтанність асоціативного мислення представляє і творчу манеру Джеймса Джойса, яка проявляється у згрупованих лейтмотивах, схематичних повторах, грі слів, полісемантизмі. Дж. Джойс змінює техніку письма, стилі. Особливість інтертекстуальності у його творах проявляється у неточному цитуванні, заміні образів чи символів аби привернути увагу до подвійності значень [9]. Такі прояви поетики спонтанності запозичують й сучасники Дж. Джойса – американські письменники Г. Стайн та В. Фолкнер.

Третій етап становлення поетики спонтанності пов'язують з творчістю представників американської *постмодерністської* повоєнної прози, чий твори досліджували і фіксували *спонтанну творчість*. Імпульс до звеличення *спонтанної імпровізації* стає лейтмотивом тогочасної культури і проявляється у різних видах мистецтва, зокрема у літературі бітників, формуючи специфічний культурний феномен, що став альтернативою як масовій, так і усталеній традиційній культурі кінця 40х – початку 60х років. Унікаючи політичних тем, протиставляючи свою творчість панівному етноцентризму, спонтанна культура стала майданчиком відродження авангардних практик, що генетично пов'язує її з модерністською літературою. Розвиваючись у мистецьких «анклавах» коледжних містечок (Блек Маунтін Коледж, Грінвіч Вільдідж, Норт Біч) спонтанність стає культурною стратегією боротьби з імперативним бюрократичним контролем [1, 21]. Поети-представники естетики спонтанності Чарльз Олсон, Майкл МакКлюр, Джек Керуак, Аллен Гінзберг разом з бібоп-музикантами, художниками-експресіоністами, скульпторами, хореографами пропагували спонтанність як стиль життя, висуваючи принцип інтерсуб'єктивності, згідно якого реальність виникає у процесі спілкування і представляє нові форми людської спорідненості. Так Чарльз Олсон рекомендував поетам довіряти своїм неусвідомленим прагненням розуму і слуху, дозволяючи складам литися автоматично, приймаючи їх відповідність. У нарисі «Проективний вірш» (1950) поет

проголосив суттєвою ознакою поетичної форми її здатність до **спонтанної трансформації**, здатності «ламати умовності, які логіка нав'язала синтаксису» [14]. Продовжувачем і водночас критиком поетичної теорії спонтанності Олсона є Джек Керуак, який у 1951 році розпочав використовувати **техніку спонтанного письма**, в якій він шукав літературну форму, що змогла б передати складний потік асоціацій, «безперервний ланцюжок недисциплінованих думок за спонтанною звичкою» [13, 190]. В «Основах спонтанної прози» він пояснював, що потрібно уникати пошуку слів і нав'язування структур, натомість дозволяти їм спонтанно виникати у ході того, як автор намагається не відставати від своїх думок: «не вибірковість фрази, а слідування за вільними відхиленнями (асоціаціями) розуму у безмежні імпровізовані-на-тему-моря думок, плавання у морі англійської без жодної дисципліни, окрім ритмів риторичного видихання» [1, 290]. Саме за таким принципом були створені його романи «На дорозі» (On the Road, 1951), «Доктор Сакс» (Doctor Sax, 1952), «Підземні» (The Subterraneans, 1953) та інші. Сучасник-однодумець Джека Керуака Аллен Гінзберг, як і інші поети контркультури бітників, дотримуючись інтерсуб'єктивності і спонтанності у своїй творчості, наближав свою поезію до перформансу.

У сучасній англійській літературі так само можемо фіксувати прояви поетики спонтанності, які переважно представлені у творах постпостмодерністської естетики. Так сучасний ірландський автор Донал Раян у романі «Серце на шарнірі» (The Spinning Heart, 2012) історію економічного занепаду маленького провінційного поселення представляє через внутрішні монологи (більшість з яких є потоками свідомості) двадцяти одного персонажа, що втілюють весь сучасний зріз ірландського суспільства, водночас метафоризуючи прадавні архетипні образи. Унікальним проявом спонтанної поетики є колективний твір п'ятнадцяти

ірландських авторів «Yeats is Dead!» (2002), де засобами постпостмодерністського гротеску з елементами нуару і модерністськими ремінісценціями представлена поліфонія і нараторів, і авторів.

Отже, підсумовуючи наведене вище, можемо стверджувати, що для кожного етапу становлення поетики спонтанності у літературній творчості характерні свої смислові доміанти у розумінні спонтанного, що зумовлено, у першу чергу, загальними тенденціями розвитку суспільства загалом та літературною традицією зокрема. Так у романтичну добу спонтанність асоціювалась з природою, а особливо з її ознакою вічності, позачасовості; для модерністів спонтанність є алюзійністю минулого, пам'яттю, потоком флешбеків; для постмодерністів спонтанність також має специфічну часову вимірність – це стан «тут і тепер», позбавлений будь-якого минулого і майбутнього, наближення до естетики перформансу. Щодо онтологічної трансформації рецепції спонтанного в різні літературні епохи, то її можна представити у вигляді такого ланцюжка: спонтанна поезія — спонтанна нарація (техніка потоку свідомості) - техніка спонтанного письма – спонтанна поліфонія нараторів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи слід зазначити, що поетика спонтанності, яка вперше була сформульована В. Вордсвортом і залучена як поетичний принцип англійськими поетами-романтиками, знайшла своє подальше втілення в літературі англійського і американського модернізму, а згодом, у повоєнні часи найекстремальніший прояв здобула у творах контркультури бітників. Динамічний розвиток поетики спонтанності спостерігаємо і на сучасному етапі розвитку літератури, тому перспективу дослідження вбачаємо у вивченні фундаментальних позицій поетики спонтанності крізь призму лінгвопоетики, а також визначенні її потенціалу у сучасному літературному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белград Д. Культура спонтанності. Імпровізація і мистецтво у повоєнній Америці. К., 2008. 526 с.
2. Вулф В. Дневник письменниці [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://readli.net/chitat-online/?b=392133&pg=1>
3. Затонский Д. Модернизм и постмодернизм: Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств. Харьков, 2000. 256 с.
4. Кузьмина Е.И. Психология свободы. М., 1994. 195 с.
5. Матвеева Н. И. Нарративная структура англоязычного художественного дискурса: на материале романов "потока сознания" начала XX века. М., 2003. 192 с.
6. Морено Д. Театр спонтанности. Красноярск, 1993. 124 с.
7. Орехова Н. В. Спонтанность как психологическое понятие. *Сибирский психологический журнал*. 2014. Вып. 51. С. 7-20.

8. Пигулевский В.О. Ирония и вымысел: от романтизма к постмодернизму. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.urgi.info/urgiinfofiles/sites/pigulevsky-ironiya/03_paragraf_3-4.htm
9. Фоменко Е.Г. Идиостиль Джеймса Джойса и современный ему язык английской художественной литературы. *Вестник Поморского ун-та. Серия гуманитарные и социальные науки*. 2006. Вып. 5. С. 237-240.
10. Фромм Э. «Иметь» или «быть». М., 2008. 314 с.
11. Abraham M. H. Norton Anthology of English literature. Vol. 2. New York, 1986.
12. Anand J.S. Spontaneity and the Creative Impulse. *International Journal of Research (IJR)*. Vol. 1. Issue 5, June 2014. P. 456 – 462.
13. Kerouac J. Essentials of Spontaneous Prose, in Charters, ed., Portable Beat Reader, P. 57
14. Olson Ch. Projective Verse, reprinted in Donald Allen, *The New American Poetry*, pp. 386-399.
15. Wolfson S. F. The shaping of poetry in British romanticism. Stanford, 1997.
16. Wordsworth W. Selected poetry of William Wordsworth. New York, 2001.

REFERENCES

1. Belgrad D. Kultura spontannosti. Improvizatsija I mystetstvo v povojniji Amerytsi. [Culture of spontaneity, improvisation and mystery in the warriors of America]. K., 2008. 526 p. [in Ukrainian]
2. Wolf V. Dnevnik avtora. [The Writer's Diary] [Electronic resource]. Access mode <http://readli.net/chitat-online/?b=392133&pg=1> [in Russian]
3. Zatonsky D. Modernism i postmodernism: mysli ob isvechnom kolovrashchenii iziashchnyh I neiziashchnyh iskusstv [Modernism and Postmodernism: Thoughts on the eternal rotation of the elegant and inelegant arts]. Kharkov, 2000. 256 p. [in Russian]
4. Kuzmina E.I. Psihologija svobody. [Psychology of freedom]. M., 1994. 195s. [in Russian]
5. Matveeva N. I. Narrativnaja struktura anglojazychnogo hudojestvennogo teksta: na material Romanov potoka soznaniya XX veka [Narrative structure of the English-language artistic discourse: on the material of the novels "stream of consciousness" of the early XX century]. M., 2003. 192 s. [in Russian]
6. Moreno D. Teatr spontannosti. [Theater of spontaneity]. Krasnoyarsk, 1993. 124 p. [in Russian]
7. Orekhova N.V. Spontannost' kak psihologicheskoe poniatije. [Spontaneity as a psychological concept]. *Sibirskij Psihologicheskij Jurnal*. 2014. Issue. 51. p. 7-20. [in Russian]
8. Pigulevsky V.O. Ironija I vymysel: ot romantizma k postmodernizmu [Irony and Fiction: From Romanticism to Postmodernism]. [Electronic resource]. Access mode http://www.urgi.info/urgiinfofiles/sites/pigulevsky-ironiya/03_paragraf_3-4.htm. [in Russian]
9. Fomenko E.G. Ideostil' Dzejmsa Djojsa i sovremennaja anglijskaja literature. [The idiostyle of James Joyce and the contemporary language of English fiction]. *Bulletin Pomorskogo Universiteta. Humanities and Social Sciences. Series*. 2006. Issue. 5. S. 237-240. [in Russian]
10. Fromm E. "Imet'" ili "Byt'" ["To have" or "to be"]. M., 2008. 314 p. [in Russian]
11. Abraham M. H. Norton Anthology of English literature. Vol. 2. New York, 1986. [in English]
12. Anand J.S. Spontaneity and the Creative Impulse. *International Journal of Research (IJR)*. Vol. 1. Issue 5, June 2014. P. 456 – 462. [in English]
13. Kerouac J. Essentials of Spontaneous Prose, in Charters, ed., Portable Beat Reader, P. 57. [in English]
14. Olson Ch. Projective Verse, reprinted in Donald Allen, *The New American Poetry*, pp. 386-399. [in English]
15. Wolfson S. F. The shaping of poetry in British romanticism. Stanford, 1997. [in English]
16. Wordsworth W. Selected poetry of William Wordsworth. New York, 2001. [in English]

FORMATION PERIODS OF THE POETICS OF SPONTANEITY IN ENGLISH LITERATURE

Glinka Nataliia Viktorivna

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory, Practice and Translation of English
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute "
Av. Peremohy, 37, Kyiv, Ukraine*

The article is devoted to the study of the manifestations of the poetics of spontaneity in the English and American writers' literary works. Knowledge of spontaneity is taken from the interpretation of this concept by representatives of modern humanistic psychology, for whom the category of spontaneity is equal to freedom, without which the creative

process is not thought, and is the main feature of creative personality. In a broad sense, we understand spontaneity as "liberation, naturalness, acceptance of one's "I", awareness of one's aspirations, satisfaction, self-determination", which is in line with the literary and linguistic vision of spontaneity as the inner freedom of the writer.

The aim of the article is to present the transformation of the poetics of spontaneity in the works of writers of different literary epochs (romanticism, modernism, postmodernism and postpostmodernism). This goal involves solving the following tasks: 1) to substantiate the concept of spontaneity from the standpoint of humanistic psychology and literary criticism; 2) to characterize literary epochs, whose artists involve the poetics of spontaneity in their work; 3) to trace the ontological transformation of the reception of the spontaneous in different literary epochs.

The article states that the English romantic poet William Wordsworth first addressed the poetics of spontaneity in the preface to the *Lyrical Ballads* in 1798. He defines poetic spontaneity (or spontaneity of poetry) as an intuitive perspective and argues that the force that motivates a poet to write good poetry is not a social reality but a subjective correspondence to the great world of nature. A similar position was advocated by the romantic poets W. Blake and P.B. Shelley. It has been proven that English modernist artists became the successors of romantic artists in abandoning the conventionally fixed in the memory of literature type of narration, replacing it with an internal monologue or mental self-report of the hero-narrator.

The impetus for the glorification of spontaneous improvisation became the leitmotif of postwar American counterculture, manifesting itself in various arts, including *The Beats* literature, forming a specific cultural phenomenon that became an alternative to both mass and established traditional culture of the late 1940s and early 1960s. At the present stage of literature there is a renewed interest of artists in attracting the expressive means of the poetics of spontaneity.

Thus, each stage of formation of the poetics of spontaneity in literary work is characterized by its semantic dominants in the understanding of the spontaneous, which is due primarily to the general trends of society in general and literary tradition in particular.

Key words: poetics of spontaneity, stream of consciousness, automatic writing, romanticism, modernism, postmodernism.